

EMLÉKBESZÉD

ÁRVAY GERGELY

MAGY. AKAD. TAG FELETT.

SZVORÉNYI JÓZSEF.

LEV. TAGTÓL.

PEST, 1872.

EGGENBERGER-FÉLE AKAD. KÖNYVKERESKEDÉS.

(HOFFMANN ÉS MOLNÁR.)

ELŐSZÓ

ARVAY GERGELY

NYELV-ÉS IRÁSKÖNYV

SAVÓBÉNYI JÓZSEF

1872

Pest, 1872. Nyomatott az »Athenaeum« könyvnyomdájában.

EMLÉKBESZÉD

ÁRVAY GERGELY MAGYAR AKADÉMIAI TAG FELETT.

(Olvastatott a M. T. Akadémia 1872. márcz. 26-án tartott összes ülésén.)

Az ünnepélyes szólás igen érzett szokatlanságával készülvén emelni szavaimat, habár e nagydiszű intézet nevében, feladatom emlékezetet szentelni az érdemnek, s úgy adnom meg a tiszteletet másnak, hogy egyszersmind magunknak látszassam előlegezni azt : alig fogom mégis fölkereshetni azon gondolat- és érzelemhangokat, melyek emez ünnepies tekintetekhez emelkednének, hanem részint az adódott alkalmából, mely — mint a mulandóság — egészen köznapi, részint szerény tárgyam körüli szemlélődésemből merítem azokat.

Egy kifáradt munkás tűnt le sorainkból, tiszt. Akadémia!.. azon törvény követeléséből, mely soha sem szünetel, s mely szerint az, a mi anyag, ön terhénél fogva a por felé hűz, és, a mi szellem, fölkeresi ugyan — mint a sas — a földet, de nem késik azon; lerázza szárnyairól a port s visszatér a naphoz. Bármely idő és tér szerint mértük lépteinket, akármily bonyolatokban forgott is le dramánk, — ez az utolsó jelenet : lehajtjuk fejünket, s ezzel a kérdések ezen hazájából átléptünk a felelet honába...

Mint azonban az anyagi világban az, a mi ma elvész, az utókornak válik vetésévé : a szellemi élet megszűnténél is találunk elemekre, melyekben maradandó értéket örökölünk. A nemes élet körvonalaival és igaz emberi beltartalom-

mal diszlett társunk ravatalánál is a homok-óra nem csupán az idők folyására és a porra emlékeztet, hanem azon szellemi életre egyszersmind, melyet ő az időben, szakadatlan fáradozások közt, a később nemzedék aratására vetetgetve s annak példát alapítva merített ki.

Méltó azért, hogy róla és pályájáról én, hivatási rokonságomnál fogva is, keblem melegével emlékezzem, s a tiszt. Akadémia részvétell hallja és kísérelje azt. Szerény alak, — melyet semmi fényes látszat, de annál sajátabb vonások érdekcsitítenek; és még szerényebb életkör, — melyet csakis az erősíthet meg, mit benne művelünk, vagy mit abban szenvedünk.

Árvay Gergely Józsefet mult 1871-ki jul. 7-én magas kora követelte el közölnök, Budán, hová — mint évektől fogva szokta volt — a fürdőkre, pár nappal előbb érkezett. Kevesektől, csendben kísértetett nyughelyére, épen a mily zajtalanul kísérte őmaga végig az életet. Távoztával sorainkban érezhetőbb ürt, írói pályáján nagy nyomokat nem hagyott, sőt alig leszünk már — egy-kettőn kívül — itt, kiknek figyelmét a nyilvános munkásság teréről hamar lekényszerült férfit egyébbel, mint kidöltével, fölkihivhatta volna. Mindenkorra tiszteletgerjesztő marad mégis, hogy Akadémiánk első dajkálóihoz egykor, nem késve, lelkesen és érdemmel csatlakozott, kik ha vele együtt, különböző erővel bár, de egyenlő lelkesültséggel nem rakogadják le az alapokat, később fogtuk volna talán diszépületünkre feltűzhetni a korszorút. Az ő távol munkakora és ez a miénk ma, csak egy szakadatlan összefüggő egész, — nemzeti fejlődésünk lassu növénye, melynek fölnevelkedéséhez nemcsak kedvező és szorgalmas ápolás, hanem a tavaszok hosszú sorá is kellett egyszersmind. Volt-e öneki is része ezen ápolásban, csak az merhetné tagadni, ki a kicsiny magban, melyet könnyű hely takar, elég éles szemmel bírná fölfedezni a terebélyes nyárfát, mely idővel egy völgyet árnyal be. Ő élt és tett; s minden élettevékenység — haladás, fejlődés.

Középsorsu nemes szülői Vajtán, Székes-Fejér megyében, 1790-ki novemb. 4-én adták Árvayt az életnek... Mily házi nevelésben részesült, nem tudjuk. Miként azonban gyermekjátékaink, úgy — rendszerint — első éveink sem sokat

különböznek. Férfiu-korának kevésszavusága, tartózkodó, kimért megjelenése, mindent számbavevő ovatossága, példányszerű rendszeretete és rendkövetelése, s az elismerésekben nagy takarékosága — alkalmasiut szigoru gyermekkorára utalnak. Egyébkint, a jelentéktelen szülő-községben alig hathatott állandóbb nyomokkal a gyermek első fejlődésére más, mint maga azon élő elv, mely lelkében szunnyadt, és mely saját erejéből kifeselve, később — alakban, szóban és tettben erőteljesen lépett napvilágra.

Középtanodai pályáját végezvén, 16-ik élet-évét be sem töltve még, a kegyes-tanítórendbe vétette föl magát, hová Kecskeméten, 1806-ki szeptemb. 26-án öltözött be. — Kitöltve itt az előkészítő évet, Kőszegre, ekkor még (1777—1815) a piaristák vezetése alatti gymnasiumhoz, küldetett tanárnak, hol az 1807—8-iki tanévtől három éven át — mint a rend évkönyvei mondják — dicséretesen töltötte be tisztjét. E szerint az iskolai padokból a kathedrába, a rövid gondu gyermekkorból egy, nyilvános felelősséggel terhelt férfiui karba helyezkedvén át, mint a nyár közepébe szökött tavasz, Árvaynk is átlépte ifjuságát, — és mint amaz, ő sem következmény nélkül. Mert habár előkészületei, sőt gyakorlati tájékozódása az oktató-nevelői pályán, jövőjére nézve el nem veszték: hiányzott nála a megállapodottság nyugalma mely minden élethivatásnak szükséges föltéte. A még alig husz éves Árvay a világgal s önmagával való megelégedését egyesíteni nem bírta; azért magára hagyván a világot, önszivéhez tartá magát, — s 1810-ben nem hitatást, de nevet és utat váltani határozta el, szövetségben a haza másik szélén, Sátoralja-Ujhelyen tanárkodott, egykoru piarista-barátjával, Szabó Nepomukkal, ki, utóbb választott életutján, s mint író is a „Felsőmagyarországi Minervában“, elválhatlan társa maradt. — Nem tapodta-e el ezen lépésével a virágot, mely előbbi ösvényén számára talán szebb és termékenyebb gyümölcsözést ígérhetett volna? — ki ítélhetné meg... A távollevő, az ismeretlen az rendszerint, mi az ifju képzelmét s vágyait tüzeli s oly vonzó világitásban áll lelke elé, hogy nem ritkán az ellen, a mit bír, lesz igaztalanná... De ő határozott, és tett.

Mondott 1810-ben, végezve a tanévet, barátja Zemplénben, ő Vasban a piarista-öltönyt egészen egyenszabásu, meggyeszin magyar ruhával cserélték fel, és csak azért, hogy néhány napra találkozzán, pár hét leteltével ismét a premontréi tanító-rendbe kérjék fölvételőket, Csornán. Megnyervén azt, itt újra egy előkészítő évet álltak ki, s majd a bölcsészeti osztályokat Szombathelyen együtt, a hittanulmányiaikat pedig, a kitüntetett Árvay, a központi papnöveldeben, Pesten, végezte be.

Mily élesen nézett szemébe már ekkor jövődö hivatásának, elvonhatni csak abból is, hogy — mi azon időkben oly bámult kiváltsága volt nálunk az egyes ifju embereknek, — a franczia s német nyelvet saját szorgalmából birta. S azután is, beléptétől hatvan éven keresztül kísérve, látta fehér kanonok-rendje őt a cultura roppant ösztönével küzdeni előre, s a „naturae addere artem“ horáci tanács szüntelen gyakorlásában meríteni ki az életet. Ily úton, kitünő képességekkel megáldva egyszersmind, nagy készülségre jutott el, . . . és ezt bármely állásponton, melyet elfoglalnia kellett, szint oly ritka mint termékeny sikerrel tudta érvényesíteni is. Sajnos, hogy, midőn ily szerencsés alapokon hivatásával irói erős hajlama is találkozik, ezekkel irodalmi gyümölcsözése arányba nem jöhetett. Testi eroje őt nagyon korán, akkor hagyta cserben, midőn már nem csak többet, de maradandóbbat is hozhat vala létre. S e mellett még ki nem kerülhette azon sorsot, mely szerint rendesaládoknál a kiváló tehetségnek gyakran mindennek kell tudni lennie. Így ő is 1816-iktól, midőn áldozárrá avattatott, előbb mint türjei lelkész, majd pedig Csornán, mint prépostsági titkár, legszebb munkaerejében, — és hét évig, hasznos és szép, de irányától egészen idegen téren mozgott. Utóbb 1823-tól tiz év folytán részint Keszthelyen, részint Szombathelyen mint költészettanár, s másik tiz éven át, szintén a szombathelyi gymnasium igazgatásában szolgált a köznevelési ügynek, miglen ezen megfelelőbb körétől, 1843-ban, a prépostság jánoshidai, s később, csornai birtokainak kormányzására szólíttatván el, tizenhárom évet töltött a mezei gazdaság terén is.

Mindezen, gyakran változkodó s épen azért elszórt munkálkodás daczára is mindenütt hasznosan és neve díszével állott meg Árvay. Lelkészi körében buzgalommal, főnöke oldalán tanácsaival, a gazdaság terén ügyességgel, mindenkén pedig szigorú rendszeretettel hatva, az általa viseltnek fél-fél terhét hagyta csak utódaira, s naplóiban tükröt, melybe — hogy szerencséjével folyjon minden — csupán betekinteni kellett. Csakhogy mindeme körökben sokkal jobb volt ő állásának, mint állása öneki. Sajátképen csak azon husz év vala közvetlenül övé s a nemzeté, melyeket a közoktatás- és nevelésnek s ezzel kapcsolatban classikai tanulmányainak, és saját nyelvünk s irodalmunk művelésének szentelhetett. Vallják ezt mindazok, kik vele, vagy vezetése alatt tanítottak, vagy tanultak, és mutatja azon adat, mely szerint összes irodalmi tevékenysége az iskolák s a tudomány mellett töltött élepszakára jut.

Első irói kísérletét az 1825-ben megindult kassai „Magyar Minervában,” Románkórság (azaz : Regénykórság) című eredeti beszélyében mutatta be, — jó alakítással, eleven szemé' yrajzokkal és máris kész elbeszélői és, kivált, párbeszéltetési rutinonál. Mit egyébkint benne találunk, részint a kortól és saját álláspontjától, részint azon tapintatától kölcsönzi, mely őt az ekkor még mindig hiveket lelt ósdiság s a korlátlan ujtás szélsőségeitől egyaránt megóvjá. Legjelentékenyebb, mit a csakis kísérleti műnek háttérében, s részint sorai közt megpillantanunk enged, — azon tájékozottság a tudományban s a kül-irodalmakban, mely — habár egy beszélyben nem helyén csillogtatva — századunk másod és harmad tizedének irodalmi nagy vonásaira emlékeztet; s továbbá, önállóságának azon bátorsága, melylyel a nyilvánosság elé lép. — Ismerni fogja az újabb nemzedék is azon nagy mérvű fölszereltséget, melylyel magok másodrendű íróink — az „Erdélyi Muzeumtól,” a „Muzárionon” s „Kritikai Lapokon” át az „Athenaeumig” — rendelkeztek. Szépiróink ekkor az ó s az új classikai nyelvek s irodalmak ismerői, nem csak, hanem megannyi nyelvészek voltak egyszerismind. Irodalmi nyelvegységgel, tisztasággal, csinnal általában nem találkozunk még ott, de az újabb idők szint oly

fényes aesthetikájú, mint rossz grammatikájú, némely szép-műveivel sem. Időszaki s napi irataink — akkor a nyelvtisztázás és csinosítás hordozói — közelebb, nem egyszer, a megóttalmazott kincs pusztítói lőnek... Arany idők azok, tiszt. Akadémia! (bár még nem az aranyok ideje), midőn irodalmunk munkásainak mozgató elemei csakis a lángoló hazafiság, a tiszta közrehatási buzgalom és azon dísz vala még, melyben az ó [classikai aranykorral osztozkodék, s melyről veterán társunk, Fábrián, a „Prózáról“ szoltában emlékezik: „Ama nagy műgond, mely az aranykori classikusok nyelvén szembeötlő, nem kevésbé tulajdonítható azon körülménynek, hogy ekkor az írás egyedüli ingere a szerzői szép hír volt.“ Eme szép kor szerény, de lelkes és bátor napszámosa Árvaynk is, — kinek midőn ismételten hivatkozom itt bátorságára, tartok tőle, hogy nem fogom már azt az újabb írói nemzedékkel megértethetni: mennyi hazafiság, mily jellem-erő s elszántság kellett ahhoz, hogy a szerzetes-pap egy regényszerű művel, egy ennyire profánus (!) irodalmi termékkel, és saját neve alatt lépjen a közönség elé. Mint a szakáll a jakobinust, vagy kuruczot, — épen úgy állítá elé ezen idők szerint a regénnyel, vagy komédiával (szinművel) foglalkozás az „elveszett fiut.“

Az említett beszély nem csak első megszólalása volt Árvaynk geniusának, hanem eredeti dolgozatai közt e nemben végső is. Néhány epigrammját („Minerva,“ 1830—31.) leszámítva, a szépirodalmi körben csakis a műfordítások körül fáradozott utóbb. Ezen körben adta („Minerva,“ 1826.) a mély és fogyhatlan humoru Lucián dialogizált „Charonját,“ minden hihetőség szerint a baseli (1563.) görög-latin szöveg után; majd pedig Genlis grófnő egy felvonásos „Galateáját“ („Minerva,“ 1827.) francziából, — méginkább éreztetve a dictió ezen nemében szerencsés hangját s könnyűségét, mely körben utóbb is mind több-több érdemmel foglalkozék. Így, midőn Akadémiánk, munkálkodása első évében (1831. máj. 16.), az újabb classikai irodalmakból 71 db. szinművet tűzött ki fordításra, a beérkezett 31 darabból három, és ezek egyike, Molière „L'école des femmes“ műve — „Nők iskolája“ czimen s hatos jambusokban, Árvaytól fogadtatott el.

(Külföldi játéksz. II. Köt.) Hasonló szerencsével pályázott e téren a következő 1833-ban, hol a benyújtott 55-ből ismét három lön sajtó alá megtartva, s köztök Voltaire „Tancred“-ja, ötös jambusokban, megint Árvaytól (Külf. játéksz. VI. Köt.)

A sikereivel ekként közfigyelmet gerjesztett író Akadémiánk, V-ik nagygyűlésén, 1834-ki novemb. 8-án tagjai közé választá be, szép reményeket kötve jövőjéhez. Folytatta is Corneille „Cid“-jének áttételével műfordításait; — „Cid“ azonban a „limae labor“-t meg nem nyerhetvén már tőle, kiadatlan maradt. Az, a mit eddig tett, s még inkább, a mint indult, s ezekhez, mindvégig megtartott rendkívüli szorgalma nem hagynak fenn kétséget, hogy sokat, sőt jókat fogott volna tőle venni irodalmunk, ha oly korán, már említett munkálkodása közt, és oly testi fogyatkozás nem lepi meg, mely épen írói tevékenységében gátolta őt, — kinos chiragrája.

1834-ben Guzmics „Egyházi Tára“-ban, s utoljára, az 1841-ki „Athenaeumban“ jelent meg, mindig léptet tartva a fejlődő korrallal, s végül azon előadási színvonalra emelkedve már, melynél fogva az „Athenaeum“ első tekintélyű írói karában foglalhatott helyet. Elhatalmazó fájdalmai azonban ezen időtájt annyira elgyöngíték ujjait, s oly gyötrővé tevék ránézve a toll forгатását, hogy — mint sokszor mondá — egy rövid levélke megírása egészen kimerítené őt.

S ime, tek. Akadémia, ezen körülményben az engesztelő, hogy társunk az irodalomtól oly korán visszavonult, s épen szebb gyümölcsseinek érlelése előtt szakadt félbe munkássága. Egyébiránt, bármily hosszú cselekvési tért munkáltunk is be, több-e, mint csakis fél valami egész életszakmánknak, hol csupán a kezdetről és folytatásról lehet szó, — a bevégrzésről soha. Feladatunk csak az : tanulni, gyakorolni, hatni, megállapodás nélkül törni előre, hogy mindazt, mire kezeinket tettük, a lehetőség szerint egészsze fejtsük ki. Ennyi az, mi megkoszoruzza az életet; ennyi, mit írói pályáján addig, mig tehette, elköltözött társunk is híven teljesített.

S aztán az ő sirját kettős koszoru díszíti, és — még szebb az, melyet a közoktatás és nevelés körül szerzett ér-

demeiből fűz neki a hívek emlékezete. Mint tanférfiuról, el lehet róla mondani, hogy nem csak biztos és teljes ismeretével birt e fontos hivatásának, hanem egyszersmind testtel-lélekkel annak élt. A gyermek szellem-erkölesi fejlesztésében s fegyelmezésében kérlelhetlen, de igazságos és következetes szigorat atyai szeretettel egyesíteni, — ez volt vezér-elve eljárásaiban. Maig emlegetik egykori, már szintén éltes tanítványai: mily aggályok között léptek osztályába a tanév kezdetén, s épen azért, mily szokatlan szorgalmat fejtének ki alatta még az olyanok is, kik előbb a munkát nem tűrve, könnyü áron szokták vala meg eljutni céljokhoz; és még sincsen egy is, ki szeretet s tisztelet jelei közt ne említené hajdani szigoru tanára nevét. Azt tartá: a haza bizalmának, mint nevelő, csak úgy felelhet meg becsülettel, ha növendékeinek egész erejét foglalkodtatva, képességeit minden irányban fejleszti. Ritka ifjunak tetszik ez, mig a munka s a fegyelem verejtékes napjai tartanak; de alig lesz, ki a leküzdött nehézségek s a kivívott siker érzetében ne áldaná utóbb a szigoru nevelőt, kinek a megszokott munkásságot s ennek eredményeit köszöni.

Utóbb, mint igazgató, széles és alapos tájékozottsággal birván az általa vezetett intézet tanulmányköreiben, eleven kútfő gyanánt s mindig kész útba igazítóul szolgált tanártársainak. Gyakran mondják ezek, mily rendkívüli avatottsággal oszlatá el mindig a nehézségeket, melyekkel akár mely tudományszakban találkozának. A magyar-nyelvtanítás, tudjuk, mily mostoha rendszerben és körben vitétt még azon idők szerint. A latin nyelvre lévén ekkor a fő suly fektetve, a többi tanulmányokkal együtt maga az anyanyelv is latinul adatott. E képtelenségen, mely szerint „az ismeretlenből kellett az ismertet elvonni a tanulóknak,” korán túladott a nyílt látásu igazgató, s a mit maga annyi előszeretettel művelt, nyelvünk ápolását tanárainál is egész erélylyel sürgette.

Nem ismerte azonban félre a latin classikai nyelv és irodalom fontosságát sem, sőt maga is annyira kedvelé azt, hogy a latinság főbb remekeit, s kivált a költészetieket, napi tápjává fogadva, szebb helyeiket könyv nélkül tudta. Mint

több rendbeli latin versezetei mutatják, ő maga sem közönséges latin író lévén, ritka könnyűséggel tanulta, s még ritkább hűséggel tartotta meg a latin verseket. Nehéz volt Horác-, Virgil-, Ovidból valamit idézve megkezdeni, hogy azt tovább szavalni képes ne lett volna. Naponkint olvasni, nemcsak, hanem be is emlézni belőlök valamit, elméje folytonos foglalkodtatása végett, legutóbbi éveiben sem mulasztotta el, — s ennek tulajdonítható, hogy emlékező tehetsége, 81 éve daczára, mindvégig fogékony s hű maradt. Az ő classicitás iránt ezen erős rokonszenve s azzal oly benső ismeretsége, kedvezőbb testi épség mellett, oda fogta volna őt is elvezetni, hogy azon iskolás-férfiakok, Baróti, Virág, Guzmics, Czuczor, Szenczy stb. sorában foglaljon majd helyet kik „nagyobb classikai fordítóink“ karát annyi érdemmel alkoták meg. Jelezték ezt „Charon“-ján kívül egyéb, megkezdett, de abbaszakadt kísérletei is. — Teljesen birván a német és francia nyelvet, ezek széles irodalmában is tájékozott és foglalatos volt. Különösen, a nagyobb német költőkből már ifjabb éveiben sokat betanulván, bármikor is oly friseséggel idézett belőlök, mintha ezeket naponkint ismételte volna.

Egyébkint az ismeretek más ágaiban is a korrallal haladva, a tudomány jelentékenyebb vívmányait élénk figyelemmel kísérni, s a külföld legujabb találmányait — gyakran még mielőtt azokat itthon sajtónk ismertette volna — tanulmányozni, szellemi szükségletének érezte. Főélménye mégis, mint az előbbeniekből láttuk, az ő és új classicitás vala. Egyetemes érdeklődése mellett is a szép s hasznos iránt, csak az „egy könyv“ embereihez kívánt tartozni, jól értvén, hogy a megfelelő világtájéktól elvonva tartott iránytű elveszti erejét, s hogy az ismeretek egymásra halmozott sokféleli épen úgy nem képezhetnek tudóst, mint a rendezetlenül összehányt ágak és lombok — fát. S ez volt szerencséje, mely tanári pályáján neki annyi sikert és széles körökben nagy hír-nevet szerzett.

Ezekhez végül : tiszteletet követelő alakja s modora, nyílt homloka alatt, a társas finomság minden vonásai mellett, szigorú, katonás kifejezésű arcza; megjelenésében fesz-

telenség ugyan, hanem az önbecs-érzetébe burkolózás hallgatagsága, és végre, azon elv, mely jellemében kifejezve volt, s melyet talán így lehetne szavakba foglalnunk: „Az ember nem fatörzs, mit vágunk-metszünk, hogy az épület egészébe beilleszszük. Ő egy szemernyit se adjon fel előnyéből; mivel önmagában is megálló, teljes, nemes egész,“ — mindezek nem, mint gondolni lehetne, a türelem kiméletét csak, de sőt valódi tiszteletet és szokatlan tekintélyt biztosítottak számára társai körében. S épen így a külsőknél is, nem véve ki magokat a főrendi házakat, melyeknél Vasban, Sopronban mindig figyelemmel látott s kitüntetett vendég vala.

S im, tiszt. Akadémia, ezek a rövid, szerény czimek, melyek elköltözött társunk nevét körülveszik!

Mint író és nyilvános nevelő szolgált közművelődésünk ügyének, ereje és viszonyai szerint, híven, szeretettel. A már egy nemzedék előtt elhallgatni kényszerült írotárs műveit e másod nemzedék ma nem élvezheti már; ez azonban nem csupán az övé, — részben korának fogyatkozása is. Kész vala már akkor munkálkodni, mikor éreznie kellett még, hogy sokban tétováz, csalódik, mint a reg szürkületénél a szem, a vándor léptei. Mi úgy hihetjük jelenleg, hogy jobban, sőt jól látunk; de erről is majd a távol jövő fog ítélni, melybe csak mint ködös világba pillanthatunk ma át, hol a belátott alakok most más körvonalokkal, más magasságban, s majd közelébb, majd messzebb tűnnek fel előttünk. — Az elhunytak köznevelői hatása, továbbá, a mint szemmel szemlélhető soha sem lehetett, úgy e napig sem az. Csak azt tudjuk róla, hogy lelkesen, egész odaadással tölté be oktatónevelői tisztjét. És ez elég!.. Ki egy oltványkát fölemel, melyet a zivatar leterített; ki egy magvacskára földet takar; ki egy gyermeket a veszély sodrából félrekap, — gyakran valódibb érdemet szerzett a később nemzedékre nézve, mint sok, kinek nevét a történelem fényben jegyzette föl.

A mit benne mások méltán sajnálhattak az, hogy a nyilvános pályát oly korán, már 1843-ban el kellett hagynia, bármely hivatalos tevékenységét pedig 1856-ban bezárva, nyugalomba vonulnia. Ő azonban csak a szellem legsajátabb

otthonába, a munkás magányba vonult el, itt képezve magát odább azzá, a mi már előbb volt, — nagy gondolkodóvá. Tizenhat éven át a tisztaság minden előnyeitől környezve, bár — szakadatlanul túrt testi fájdalmai miatt — elég örömtelenül töltötte végső életszakát. Az aggkor azonban nem a miatt súlyos, ha örömei, hanem ha reményei szakadnak meg. Társunk mindvégig reméllett, mert mindvégig munkálkodott... Rá nézve az oly hosszú életnek csak alig volt tele, mert jelenét mindvégig tavasznak tudta tekinteni, melyben szellemi élveit, e déli gyümölcsöket, folyvást ültette és szedte egyszersmind. Ő foglalta el telét; tele ötet soha...

Letűnt végre, mint — Akadémiánk arany-jubiláris tagján s fent idézett veterán társunkon kívül — mindazok már, kik őt éppen századunk első negyede határán a „Minervában“ társokul elsőben üdvözölték. A nap heve- és terhének hosszas viselése után nyugalommal látta esti csillagát feltűnni élet-egén, bölcs önmegadással érezte eléfuállani nagy éje hűvösét, közeledni a perczeket, hol munkadíját elvéve, fáradalmait csendesen kinyugodni, s ott, a tulsó reggelen halhatatlansága ifjuságát élni fogja...

Tisztelt Akadémia! Mindnyájan magasabb életkorra kívánunk eljutni, — tartsuk tiszteletben az előre ment agastyán emlékét!

Magyar Tudományos Akadémia
Könyvtára 10344/195. 2. sz.